

УДК 332.14

В. А. Салюта,
аспірант, Інститут агроєкології і природокористування НААН України

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.7.65

ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРАЩИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

V. Saliuta,
postgraduate student at the Institute of Agroecology and Nature Management
of the National Academy of Sciences of Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE BEST EUROPEAN PRACTICES OF ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

Здійснено поглиблений аналіз процесів децентралізації, запровадження адміністративно-територіальної реформи пов'язаної зі становленням та розвитком територіальних громад у країнах Європейського Союзу з метою відбору кращих практик із метою уникнення помилок у здійсненні зазначеної реформи в Україні. Виявлено, що успіх реформування досягався за умови добровільного об'єднання суб'єктів місцевої влади, використання досвіду муніципальної кооперації, моніторингу суспільної думки. Визначено, що в кожній із цих країн територіальні громади являють собою визнану у праві місцеву спілку людей публічного характеру, формою організації місцевої влади. З'ясовано, що найважливішими аспектами пов'язаними з становленням та розвитком новостворених територіальних громад є визнання Конституцією України територіальних громад суб'єктом адміністративно-територіальної одиниці та надання статусу юридичної особи, що дозволить визначати ступінь політичної та фінансової автономії територіальних громад.

An in-depth analysis of the processes of decentralization, introduction of administrative-territorial reform related to the formation and development of territorial communities in the countries of the European Union with the purpose of selecting best practices in order to avoid mistakes in the implementation of the mentioned reform in Ukraine was carried out. The analysis of the administrative-territorial structure of the states of the European Union was made. It was found that the success of the reform was achieved under the condition of voluntary association of local authorities, the use of experience of municipal cooperation, monitoring of public opinion. It has been determined that in each of these countries, territorial communities represent the local people community recognized by law as a form of organization of local self-government. It was established that most of the states of the European Union in the process of solving problems of local self-government faced with the necessity of enlarging the size of the communities, especially if the reforms were expanding their powers. It has been found that communities often formed for decades, and sometimes centuries, were incapable of performing their functions at the present time, since they were too small and sparsely populated. However, not in all cases, plans to unite the territorial communities were successful. It was found that, for example, in France, the government due to the protests had to abandon the association of local self-government bodies in favor of close cooperation between them. It was clarified that the most important aspects related to the formation and development of newly formed territorial communities is the recognition of territorial communities in the Constitution of Ukraine as a subject of administrative-territorial system and granting of the status of a legal entity, which will allow determining the degree of political and

financial autonomy of territorial communities. It is determined that the next important step is the clear formulation of the concept of decentralization of power and local self-government reform with the involvement of specialists and representatives of local self-government.

Ключові слова: адміністративно-територіальна реформа, територіальна громада, зарубіжний досвід, країни Європейського Союзу.

Key words: administrative-territorial reform, territorial community, foreign experience, countries of the European Union.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Оскільки Україна вибрала для себе євроінтеграційний шлях подальшого розвитку, то досвід функціонування місцевого самоврядування країн-членів Європейського Союзу може бути корисним і для нашої держави.

Для кожної із цих країн територіальні громади являють собою визнану у праві місцеву спілку людей публічного характеру, формою організації місцевої влади. Ці суб'єкти мають різне визначення (громада, гміна, община, земство, департамент, сіті, бороу, ком'юніті, гемайнде, гемайншафт, комуна, амти, муніципальне утворення, адміністративно-територіальне утворення і т. ін.) [2; 10; 14].

Становлення та розвиток територіальних громад у цих країнах відбувається по-різному, яким притаманні як переваги, так і недоліки. Деякими з них пройдено довготривалий шлях реформування, проте цей досвід є важливим для України, оскільки більшість із них посідають провідні місця у світовому економічному розвитку.

У переважній більшості країн Європи зазначена проблема вирішувалась проведенням адміністративно-територіальної реформи з укрупнення адміністративно-територіальних одиниць. Євроінтеграційний напрям розвитку обраний Україною обумовлює оновлення підходів у розвитку регіонів із визначенням пріоритетів і механізмів ведення регіональної політики та її реалізації. З огляду на це, досвід країн ЄС у становленні та розвитку місцевого самоврядування, зокрема територіальних громад на засадах самоорганізації, самоуправління, самовідповідальності буде корисним для України. Це пов'язано з тим, що існуюча система функціонування територіальних громад в Україні не є досконалою, а запозичений досвід дозволить переглянути допущені помилки та водночас скористатися найкращими практиками розвитку цих спільнот.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Упродовж тривалого періоду в наукових колах розглядаються проблеми пов'язані з децентралізацією влади. Вирішенню проблем пов'язаних із впровадженням адміністративно-територіальної реформи в Україні присвячені праці О. Бориславської, Т. Забейвороти, І. Заверухи, І. Коліушко, В. Куйбіда, Ю. Сурміна та інших. Багато дослідників вивчали питання визначення і статусу територіальних громад, серед яких В. Бабаєв, Ю. Куц, В. Мамонова та інші. Проте недостатньо розкритими є питання пов'язані з поглибленням аналізу процесів децентралізації, проведенням реформи адміністративно-територіального устрою в Європейських країнах.

Мета дослідження — є поглиблення аналізу процесів децентралізації, проведення реформи адміністративно-територіального устрою в країнах Європейського Союзу для впровадження кращих традицій в Україні із започаткуванням децентралізаційних процесів та виокремлення пріоритетних напрямів з метою подальшого їх запровадження.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження — є поглиблення аналізу процесів децентралізації, проведення реформи адміністративно-територіального устрою в країнах Європейського Союзу для впровадження кращих традицій в Україні із започаткуванням децентралізаційних процесів та виокремлення пріоритетних напрямів з метою подальшого їх запровадження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Німеччина вважається країною, де територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування. На законодавчому рівні (статтею 28, пунктом 2 Конституції Німеччини 1949 року) за цією спільнотою закріплене виключне право на прийняття рішень на локальному рівні. Місцеве самоврядування характеризується наявністю двох рівнів — районів і громад. Структура самоврядування складна (нараховує 16 федеральних земель), організація державного управління в яких суттєво різниться. Середня чисельність жителів у районах наближається до 250 тис. осіб, у містах земельного підпорядкування — 200 тис. осіб, а в громадах — 6 тис. осіб. У Німеччині доходи від місцевих податків перевищують 20 % бюджетних доходів; неподаткових надходжень — 6 %; майже половину доходів складають субсидії та дотації з центрального бюджету (у Німеччині на державні трансферти припадає 49,7 % бюджетних доходів, у тому числі 32,4 % дотацій, 17,3 % субсидій) [9].

Із запровадженням ідеї децентралізації у Французькій республіці більшість повноважень передаються від органів державної (місцевих державних адміністрацій) до органів влади місцевої (органів місцевого самоврядування). У цьому контексті у цій країні створено три рівні територіальних одиниць — комуна, департамент та регіон, із яких комуна — базова одиниця адміністративно-територіальної системи. У Франції частка місцевих податків у бюджеті комун становить 45—50 %, департаментів — близько 38 %, у той час як із зовнішніх джерел фінансується 35 % бюджету комун і 41,5 % бюджету департаментів [8].

У Франції спостерігається тенденція до скорочення кількості департаментів і комун (із 36 682 базових комун 32 тис. (90 %) мають менше 2 тис. жителів, а 898 — менше 50 осіб) [6]. Суттєва різниця в чисельності населення і ресурсному забезпеченні комун породжує диспропорції рівня життя в них. Зазначене спонукало уряд країни розпочати примусове об'єднання комун (муніципалітетів), створених кілька сотень років тому. Цей задум не підтримав населення, тому реформа трансформувалася у співробітництво територіальних громад. У цьому контексті Франція досягнула позитивних результатів у досягненні демократичності французького суспільства. Разом із тим, напередодні проведення адміністративної реформи міністри один тиждень на місяць проводили у поїздках по провінціях для з'ясування тонкощів життєдіяльності французів на місцях, надаючи їм певні поради. Це давало незначний ефект, проте експерти назвали ці заходи "найважливішою французькою адміністративною реформою з часів Наполеона" [6]. А на законодавчому рівні передбачено норму, згідно з якою об'єднання дрібних комун можливе тільки за згодою муніципальних рад або за результатами проведення місцевого референдуму.

Реформа місцевого самоврядування в Німеччині, Франції відбувалась водночас із зміною адміністративно-територіального устрою (передачею частини повноважень від органів державної влади місцевому самоврядуванню). У цих економічно розвинутих країнах реформа адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування є успішною, оскільки при її проведенні органи державної влади враховували проблеми та дослухались до інтересів місцевих громад.

Важливо розглянути досвід Польщі, як найближчого сусіда з нашою державою. Передумовою реформування адміністративно-терито-

ріальної системи була наявність значної кількості (49) воєводств, що вело до неефективності адміністрування, а концентрація фінансів в органах центральної влади унеможливила ефективне вирішення проблеми на місцях. Адміністративно-територіальне реформування пов'язане із запровадженням самоврядування у гмінах і розширенням повноважень органів місцевого управління.

Територіальний поділ країни характеризується наявністю таких рівнів: гміна, повіт, воєводство, з яких гміна є базовою одиницею адміністративно-територіальної системи [4]. Цей поділ достатньо простий та може бути певним орієнтиром для України. Гміна є юридичною особою, її устрій визначається статутом. Відзначимо, що при створенні, об'єднанні чи розподілі гмін ураховується однорідність за поселенським складом і просторовою структурою території та соціальні й економічні відносини, що склались. За рішенням гмінної ради після попереднього обговорення з жителями чи за їх ініціативою можливе створення допоміжних адміністративних одиниць.

Близько 80% жителів громад у Польщі беруть участь у прийнятті управлінських рішень у власних гмінах. Цьому сприяє добре розвинута інфраструктура, особливо завдяки використанню інтернет ресурсів місцевого значення (у 90,5% гмін). Завдяки сучасним технологіям покращується й співпраця між органами влади та членами спільнот [5].

Проте неврахування різниці між сільськими та міськими гмінами і різними повітами за ресурсною забезпеченістю, відбувся зріст розриву між слабо розвинутими регіонами Польщі відносно найуспішніших регіонів та країни в цілому [12].

Румунія перебуває в процесі здійснення реформи адміністративно-територіального устрою, до основних одиниць якого належать муніципія і комуна. Міста з високим рівнем урбанізації (кількість жителів понад 15 тис. осіб) отримують статус муніципій, а поселення в яких проживає менше 15 тис. осіб — комуни. У цій країні спостерігається тенденція до укрупнення адміністративно-територіальних одиниць задля передачі більшості повноважень і ресурсів на місцевий рівень, що сприятиме їхньому розвитку та утвердженню статусу самодостатності [4].

У Норвегії діє дворівнева, зрідка — одnorівнева система адміністративно-територіального устрою. У графстві головою державної адміністрації є губернатор (з обмеженими повноваженнями), представницьким органом є

рада графства, виконавчим — правління графства, а в муніципалітетах функціонують рада та правління. Повноваження їхні розподілені (муніципалітети відповідають за належне функціонування соціальної сфери, регулюють надання житлово-комунальних послуг). Графства несуть відповідальність за освітні послуги, стан доріг (крім місцевих), громадський транспорт, розвиток промисловості, культури й загалом за регіональне планування. Наразі у цій країні налічується 19 графств і 432 муніципалітетів у більшості з яких проживає менше 5000 осіб, у решті — понад 50 тис. осіб [15].

Вартим уваги є досвід Данії у визначенні нових муніципальних утворень. Для цього проводилися спеціальні дослідження, завдяки яким виявлялися зони, що природно склалися в тій чи іншій сферах діяльності та спілкування. У подальшому виготовлялася карта взаємозв'язків і взаємозалежностей окремих територій. У подальшому проводився детальний аналіз зібраної інформації та вносились зміни до законодавства стосовно створення округів із попереднім обговореннями в муніципалітетах. Як наслідок, у Данії створено 5 регіонів (від 0,6 до 1,6 млн мешканців) та 98 муніципалітетів (у середньому по 55 тис. осіб, але не менше 50 тисяч, що закріплено законодавчо). Реформування в Данії забезпечило високий рівень самофінансування в муніципалітетах, що значно зменшило потребу в цільових субсидіях. До того ж на ці самоврядні одиниці покладено більше економічних зобов'язань і відповідальності, самостійність у виборі органами місцевого самоврядування виду діяльності [1].

Оптимізація розмірів адміністративно-територіальних одиниць в Італійській Республіці, спрямована на ліквідацію малочисельних, які виявилися фінансово неспроможними вирішувати нагальні проблеми. Для цього у Законі про устрій місцевих автономій датований 1990 роком створення нових комун можливе за наявності не менше 10 тис. жителів, а провінцій — не менше 200 тис. жителів. Цим законодавчим документом передбачалися й фінансові стимули для об'єднання й подальшого злиття комун із чисельністю жителів менше 5 тисяч осіб, або приєднання до більших [3; 13, с. 51].

Цікавим є досвід реформування й у Фінляндії. Понад два десятка років тому в цій країні з метою зменшення кількості муніципалітетів застосовано принцип добровільності. Водночас для об'єднання муніципалітетів державою надавалися додаткові субсидії, розмір яких був диференційований. Обсяг дотацій зростає при умові об'єднання комун з кількістю

жителів більше 20 тис. осіб та їх об'єднання на початковому етапі реалізації реформи. Зазначене свідчить, що реформа адміністративно-територіального устрою у Фінляндії відбувається при добровільному об'єднанню суб'єктів місцевого самоврядування при державній фінансовій підтримці (економічному стимулюванню) такого об'єднання.

Адміністративно-територіальна реформа в Латвії супроводжувалася певними складнощами, що стосувалися, насамперед, супротиву дрібних громад об'єднанню. Із її започаткуванням упродовж чотирьох років із метою укрупнення адміністративно-територіальних утворень надавалися фінансові стимули у вигляді разових дотацій з державного бюджету (від 1 до 5 % бюджету муніципалітету). Після завершення цього періоду в наступному році проводилося адміністративне укрупнення решти муніципалітетів. За перші шість років реформи об'єдналися всього 20 громад, що стало результатом відсутності чітких вимог стосовно критеріїв та формату об'єднання з боку держави. Наразі основними джерелами місцевих доходів є податки, трансферти з державного бюджету, місцеві мита, взаєморозрахунки місцевих спільнот, плата від послуг [11, с. 52—62]. Незважаючи на тривалий термін упровадження реформи, Латвії вдалося розв'язати більшість існуючих проблем. До того ж, вона сприяла посиленню впливу місцевого самоврядування на місцевий економічний розвиток.

У результаті проведених досліджень з'ясовано, що в країнах Європейського Союзу об'єднання громад відбувається з урахуванням економічних, географічних, історичних, етнічних особливостей і традицій кожної з них, стану розвитку системи управління місцевого рівня, налагодженості зв'язків між рівнями управління. Зазначене свідчить, що оптимальною величиною місцевої адміністративно-територіальної одиниці вважається така, яка здатна самоорганізуватися, спроможна задовольнити потреби людей та функціонувати як самодостатня.

Децентралізаційні процеси започатковані в Україні супроводжувалися прийняттям низки законодавчих актів, визначальним серед яких є Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" (2014 р.) [7]. Нормами цього закону також передбачено здійснення державної фінансової підтримки процесу об'єднання територіальних громад сіл і селищ (надання коштів на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку громади за умови, якщо межі території новоутвореної об'єднаної терито-

ріальної громади відповідатимуть межах, визначеним перспективним планом формування територій громад Автономної Республіки Крим, області).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Ураховуючи досвід країн Європейського Союзу вважаємо, що децентралізація відіграє визначальну роль в демократизації та трансформації суспільства, переході до інститутів, заснованих на ініціативі та відповідальності як громади, так і кожної людини зокрема. Проте прийнятими законодавчими та нормативними документами не передбачено чи не найважливіші аспекти пов'язані з становленням та розвитком новостворених територіальних громад, до яких відносимо: визнання Конституцією України територіальних громад суб'єктом адміністративно-територіальної одиниці; надання статусу юридичної особи (дозволить визначити ступінь політичної та фінансової автономії територіальних громад). Крім того, для успішного реформування необхідно вжити таких заходів: 1) розробці концепції реформування має передувати ретельна підготовка до її здійснення із залученням громадськості, представників органів місцевого самоврядування до складу спеціальних органів з опрацювання та реалізації реформи; 2) застосування індивідуального підходу до кожного регіону з встановленням критеріїв для об'єднання громад або встановлення міжмуніципального співробітництва; 3) будь-яке реформування спрямоване на довготривалий період; 4) делегування значної частини повноважень центральних органів виконавчої влади на місця; 5) адміністративна ліквідація найслабкіших у фінансовому сенсі громад, шляхом приєднання до самодостатніх; 6) професіоналізм служб місцевого управління; 7) впровадження інституцій, діяльність яких пов'язана з контролюючою функцією за ефективністю розподілу бюджетних коштів на розв'язання проблем територіально-просторового розвитку. Такий підхід сприятиме успішному здійсненню децентралізації влади в Україні.

Література:

1. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу // Навчальні матеріали онлайн (pidruchniki.website) — 2018. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidruchniki.com/91596/pravo/dosvid-reformuvannya_administrativno-teritorialnogo_ustroyu_krayinah_yevropeyskogo_soyuzu
2. Бориславська О.М. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації

конституційно-правових засад / О. Бориславська. — Львів: ПАІС, 2005. — С. 208.

3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О.М., Заверуха І.Б., Школик А.М. та ін.]; Центр політикоправових реформ. — К., Москаленко О. М., 2012. — 212 с.

4. Європейський досвід адміністративно-територіального реформування: політичний аспект. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень — 2018. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/844>

5. Жовнірчик Я.Ф., Мельник В.М. Зарубіжний досвід і вітчизняні традиції здійснення інноваційного розвитку територіальних громад органами місцевого самоврядування // Інвестиції: практика та досвід № 9/2015. — С. 92—97. — Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2015/22.pdf

6. Забейворота Т.В. Зарубіжний досвід упровадження адміністративно-територіальної реформи в умовах проведення децентралізації влади // Зовнішня політика та національна безпека [Електронний ресурс] — Режим доступу: dunrda.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05

7. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст. 91.

8. Зеленевиц В.О. Зарубіжний досвід фінансування охорони здоров'я / В.О. Зеленевиц, А.І. Кузьмін [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/zelenevich-vo-ktn-kuzmin-ai-zarubizhnyi-dosvidfinansuvannya-ohoroni>

9. Кохалик Х. Організація та функціонування системи комунального самоврядування на прикладі міст Німеччини та України: компаративний аналіз / Х. Кохалик // Ефективність державного управління: збірник наукових праць. — 2010. — Вип. 25.

10. Поняття про територіальну громаду та її роль // Навчальні матеріали онлайн (pidruchniki.website) — 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/13330825/ekonomika/ponyattya_pro_teritorialnu_gromadu_rol#342

11. Русін В.В. Реформування адміністративно-територіального устрою України в контексті зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування / В.В. Русін // Вісник ТНЕУ. — № 4. — 2013. — С. 52—62.

12. Свяневич П. Місцеве самоврядування в Польщі. Стисла історія реформи місцевого самоврядування в Польщі (2001) [Електронний ресурс] / П. Свяневич. — Режим доступу: PS_Laws_report_2507_ucr.doc

13. Сірик З.О. Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою // територіальний розвиток та регіональна економіка, Випуск 3 (113). — С. 49—54 — Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20153-\(113\)/sep20153\(113\)_049_SirykZO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20153-(113)/sep20153(113)_049_SirykZO.pdf)

14. Функції територіальної громади, її роль та правовий статус // Навчальні матеріали онлайн (pidruchniki.website) — 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/14400912/finansii/funktsiyi_teritorialnoyi_gromadi_rol_pravoviy_status#521

15. Чаплигін О.К. Можливості використання закордонного досвіду здійснення адміністративно-територіальних реформ в Україні / О.К. Чаплигін // Державне будівництво. — 2007. — № 1(1). — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_1\(1\)__47.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_1(1)__47.pdf)

References:

1. Study materials online (pidruchniki.website) (2018), "The administrative-territorial structure of European Union member states", Available at: https://pidruchniki.com/91596/pravo/dosvid_reformuvannya_administrativno-teritorialnogo_ustroyu_krayinah_yevropeyskogo_soyuzu, (accessed 3.02.2019);

2. Boryslavska, O. (2005), *Mistseve samovriaduvannya v Ukraini: teoriia to praktyka realizatsii konstytutsiino-pravovykh zasad* [Local self-government in Ukraine: theory and practice of the implementation of constitutional and legal principles], PAIS, Lviv, Ukraine;

3. Boryslavska, O. Zaverukha, I. Shkolyk, A. (2012), *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeyskykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public power: the experience of European countries and the prospects of Ukraine], Centre of Policy and Legal Reform, Kyiv, Ukraine;

4. National Institute for Strategic Studies (2018), "European experience of administrative-territorial reform: the political aspect. Analytical note" Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/844> (accessed 3.02.2019);

5. Zhovnirchuk, Ya. Melnyk, V. (2015), "Foreign experience and domestic traditions of implementation of innovative development of territorial communities by local self-government bodies", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 9/2015, pp. 92—97, Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2015/22.pdf (accessed 3.02.2019);

6. Zabeivorota, T. (2015), "Foreign experience in implementing administrative and territorial reform in the context of decentralization of power", *Zovnishnia polityka ta natsionalna bez-*

peka, vol. 5/2015, Available at: <http://dunrda.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/> (accessed 4.02.2019);

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), *The Law of Ukraine "On Voluntary Association of Territorial Communities"*, Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (accessed 3.02.2019);

8. Zelenevych, V. Kyzmyn, A. (2014), "Foreign experience in health care financing", Available at: <http://intkonf.org/zelenevich-vo-ktn-kuzmin-ai-zarubizhniy-dosvidfinansuvannya-ohoroni> (accessed 4.02.2019);

9. Kokhalyk, Kh. (2010), "Organization and functioning of the communal self-government system on the example of the cities of Germany and Ukraine: comparative analysis", *Efficiency of public administration: academic papers collection*, vol. 25.

10. Study materials online (pidruchniki.website) (2018), "The concept of a territorial community and its role", Available at: http://pidruchniki.com/13330825/ekonomika/ponyattya_pro_teritorialnu_gromadu_rol#342 (accessed 3.02.2019);

11. Rusin, V. (2013), *Reformuvannya administrativno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy v konteksti zmitsnennia finansovykh osnov mistsevoho samovriaduvannya* [Reform of the administrative-territorial structure of Ukraine in the context of financial bases strengthening of local self-government], *Visnyk TNEU*, vol. 4, pp. 52—62.

12. Svianevych, P. (2001), "Local government in Poland. A Brief History of Local Self-Government Reform in Poland", Available at: PS_Laws_repot_2507_ucr.doc (accessed 4.02.2019).

13. Siryk, Z. (2015), "European experience in the reform of administrative-territorial system", *Terytorialnyi rozvytok ta rehionalna ekonomika*, vol. 3 (113), pp. 49—54, Available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20153\(113\)/sep20153\(113\)_049_SirykZO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20153(113)/sep20153(113)_049_SirykZO.pdf) (accessed 4.02.2019).

14. Study materials online (pidruchniki.website) (2018), "Functions of a territorial community, its role and legal status", Available at: http://pidruchniki.com/14400912/finansii/funktsiyi_teritorialnoyi_gromadi_rol_pravoviy_status#521 (accessed 3.02.2019);

15. Chaplyhin, O. (2007), "Possibilities of using foreign experience in implementing administrative and territorial reforms in Ukraine", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 1(1), Available at: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_1\(1\)__47.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_1(1)__47.pdf) (accessed 4.02.2019).

Стаття надійшла до редакції 08.03.2019 р.